

Acésta fóia ese
cate 3 cóle pe luna
si costa 2 fiorini v. a.
pentru membrii aso-
ciatiunei, éra pentru
nemembrii 3 fr.
Pentru strainatate
10 franci cu porto
postei.

TRANSILVANI'A.

Fóia Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana
si cultur'a poporului romanu.

Abonamentul se
face numai pe cate
1 anu intregu.
Se abonéza la Comi-
tetulu asociatiunei in
Sibiiu, séu prin posta
séu prin domni co-
lectori.

Nr. 18.

Brasiovu 15. Septembre 1870.

Anulu III.

Actele adun. gen. tienute in Naseudu la 8. 9. 10. Aug. a. c.

Cuventulu Ecsel. sale dlui presiedente Lad.
B. Popu la deschiderea adunarei.

Stralucita adunare! Prea onorati domni si frati!

Candu in ante cu 10 ani mai multi barbati devotati causei natiunale, petrunsi de convingerea, ca ce nu póte unulu, seu nu potu mai multi singuratici, aceea potu mai multi intruniti la olalta; candu — dîcu — au intreprinsu infiintierea asociatiunei trans. etc., de siguru ca nu multi se voru fi aflatu intre densii, cari se-si fi adusu aminte, ca nu voru trece 10 ani si romaniloru trans. nu li va remané alta cale, pe care intruniti la olalta se póta lucrá pentru inaintarea fericirei si prosperarei natiunale, decâtu singura acést'a asociatiune! — Nu au potutu se-si aduca aminte domniloru! pentruca chiaru atunci incepù a suride natiuniloru una radia de sperantia pentru unu venitoriu mai ferice, chiaru atunci se aratá unu prospectu mai chiaru, cà si natiunile cá atari, voru concurge la conducerea si asiediarea destineloru patriei lor — care radia inse pentru noi romanii, durere! curendu dupa acea s'a stinsu, si prospectulu s'a nemicitu, ni s'a ascunsu! si astadi dloru! respinsi deocamdata si pe alte terene de lucrare intrunita, suntemu restrinsi singuru numai la acést'a asociatiune! Acést'a inpregiurare inse nu trebuie se ne descurageze, din contra chiaru acést'a se ne servésca de indemn si se ne inbarbateze mai multu la lucrare intrunita pentru ajungerea scopuriloru asociatiunei, cari sunt literatur'a romana si cultur'a poporului romanu; pentruca — cultur'a poporului si literatur'a sunt factorii cei mai potenti ai inaintarei si prosperarei, precumu si ai esistintiei natiunale.

Unu morbosu, dloru, — unu bolnavu — numai pàna atunci este si trebuie se fia ingrigiatu pentru sanatatea si viéti'a sa, pana ce nu i-a cunoscutu mediculu ból'a, si nu scie ce medicina se aplice, — cunoscîndu'i inse doctorulu ból'a, si aplicandu medicamentele necesarie — morbosulu dupa Ddieu e cá scapatu: asia e si cu morbosulu corpu alu suferindei nóstre natiuni. — Pana ce nu au venitu barbati natiunei nóstre la cunoscintia, ca lipsindu-i acesteia cultur'a intelectuale si starea ei materiale ascurata, morbulu ei póte deveni letalu, de mórte, si cà numai singure aceste i potu ascurá viéti'a si prosperarea ei, pàna atunci trebuca si acumu aru trebui se desperamu despre unu venitoriu mai bunu si mai ferice,

ba chiaru si despre esistinti'a nóstra natiunale in venitoriu.

Dupace inse, fratiloru! amu aflatu calea, amu aflatu midiulócele, prin cari potemu se ne ascuramu esistinti'a si venitoriuu nostru, de atunci, fratitoru, de candu s'a infiintiatu asociatiunea trans. etc., de atunci numai dela noi a depinsu si numai dela noi va depinde, cá in mani'a tuturoru asupririloru si neindretatiriloru ce ne impresorá pre alte terene — pe terenulu, pe care stamu aici, eá asociatiune pentru etc. se esistamu si se prosperamu, si pe care terenu nu ne va puté respinge nimene, daca lu vomu sci apretiu noi insine si daca in locu de a trage unii intr'o parte altii intr'alt'a, in locu de a lucrá unii spre stricarea si slabirea altor'a cá se ne redicamu persónele nóstre, vomu ajutá si inaintá numai binele publicu!

Cultur'a poporului, fratiloru! si literatur'a romana! aceste duoe sunt medicamentele nóstre, aceste duoe sunt paladiulu esistintiei nóstre natiunale! aceste a le aplicá, a le cultivá si a le nutri si-a luat de scopu asociat. trans. etc.

Cultur'a poporului! Nu odata amu auditu pe fratii nostri de pe la sate dicèndu: dá de ce se-mi dau eu copii se invetie? voru traí si ei fara invetiatura, cumu au traitu mosii si stramosii mei; — la ce se invetie, cà totusi nu potu fi toti popi si domni! — Nu asia fratiloru, nu, nu pentru acea trebuie se invetie copii sateniloru, cá se se faca totu preoti si domni din ei, — nu, ci cá se se faca ómeni intiepleti din ei! ómeni adeverati, pre cari se nu-i póta injugá, insielá si despoiá cei invetiati si iscusiti, cumu insieli si injugi vit'a, de si acést'a este cu multu mai tare, — déca ei lipsesce mintea!

Nu la cultura in intielesulu acela, trebuie se nesuimu noi, cá se ésa din totu fiulu sateniloru càte unu preotu, advocatu, amplotiatu, cu unu cuventu de aceia, cari se-si castige pana de tóte dilele cu pén'a — nu; — pentruca acést'a neci ca e cu putintia, cà de si in sinulu poporului nostru se afla talente cá neci la unulu din celelalte popóra ale patriei, ne aru lipsi inse midiulócele tóte aceste talente a le cultivá dupa cerintiele tempului presente. — Dara neci ca aru fi de folosu pentru toti, pentrucà tragènduse poterile dela lucrarea pamentului, dela maiestrii etc., nu amu avea cu ce ne nutri, neci cu ce ne inbracá! — Cultur'a poporului in intielesulu acela trebuie se osprijinimu si inaintamu noi, cá se-lu instruamu si invetiambu a-si cunósce nu numai obligatiunile si dato-

rintiele, ei si drepturile sale, — se-lu luminamu si se-lu invetiamu, cumu are de a-si aperá, conservá si inmultí averea sa, ne lasandu-se a fi instrumentu jucaría si papusia in man'a iscusitiloru si a insielatoriloru, cari ei rapeseu averea, ei surupa starea materiale; — se-lu invetiamu si instruamu, in ce modu si pe ce cale póte se scótia mai multu rodú din pamentulu ce-lu lucra cu sudórea fetiei sale; — se-i aratamu sí deschidemu calea, pre care se-si póta castigá panaea, si atúnci, déca-i lipsesce pamentulu de ajunsu — se-lu indrumamu la industria si la maistrii si la alte moduri de castigu, cari asecuréza unu traiu alu vietiei cu multu mai usioru decâtu lucrarea cea grea si de multe ori nemultiamitória a pamentului! astfeliu de cultura a poporului inaintata si asecurata, e asecuratu si venitoriulu si esistinti'a lui si prin elu esistinti'a nóstra natiunale!

Alu douilea scopu ce si-a propusu asoc. nóstra e literatur'a romana! Ce e literatur'a unei natiuni? e istori'a ei, e complexulu tuturor nesuintieloru, fapteloru si scopuriloru ei! e monumentulu celu mai maretiu, celu mai tare alu esistintiei unei natiuni, care prin neci unu evenimentu, neci o furtuna nu póte se se derime, se se ruineze. Monumentele de metalu, de pétra, fia càtu de tari, le strica, le derima tempulu, — literatur'a nu! literatur'a se póte numí eterna. Ce monumentu mai demnu si mai duratoriu putemu noi dara pune natiunei nóstre, decâtu marindu, sporindu si infrumsetiandu literatur'a romana.

In càtu a ingrigitu asociatiunea nóstra de cea d'anteia, (de cultur'a poporului) si in càtu a cultivatu si inaintatu a duo'a (literatur'a) nu vreu se examinezu astadi, imi tienu inse de datorie astadi, candu ultim'a óra sunt fericitu a vorbi din scaunulu presidiale, a face amintire despre cele doue rezultate mari si momentóse, ce le pote aratá asociatiunea nóstra in acesti trei ani din urma, adeca intemeierea fóiei asociatiunei prevediuta in §. 33 alu statuteloru si a agentureloru tienutale; — mai incolo a trage atentiunea onoratei adunari generale spre cele doue scopuri ale asociatiunei nóstre, adeca alu inaintarei literatur'e romane si alu culturai poporului si a ve rugá domniloru, cá la aducerea decisiuniloru asupra budgetului se binevoiti a nu perde din vedere aceste doue scopuri principali ale asociatiunei!

Publiculu romanu a inbratiosiatu cu caldura si a accursu totudeauna cu mare zelu intru ajutorirea asociatiunei; dovéda deplina sunt rezultatele adunari-loru gener. mai alesu ale celoru trei din urma, dara cu deosebire alu acestei adunari, alu adunarei de fatie! Pentrucá ce insemnéza alt'a multímea acea numerósa ce e adunata aici, decâtu ca asociatiunea care si tiene adunarea gener. astadi, e inbratiosiatu cu caldura si cu zelu de catra publiculu romanu; decâtu ca publiculu romanu se intereséza de prosperarea ei, ca publiculu romanu cunósce insemnatarea si poterea asociatiunei! remane cá aceia, cari conducu afacerile ei

se lucre in spiritulu si in ductulu scopuriloru ce si-a propusu asociatiunea!

Neci unu tienutu din Transilvani'a pe unde s'au tienutu adunari gen. nu s'au aratatu mai cu multu zelu si simpatia catra adun. gen., decâtu districtulu Naseudului si inpregiurulu lui, dara neci ca este unu altu tienutu in Transilvani'a afara de Brasiovu, a carui poporatiune se fia facutu mai mari sacrificie pentru inaintarea culturai poporului si se fia datu mai multe dovedi, cá virtutea romana n'a apusu, si déca s'a si sugrumatu vr'odata, ea éra a inviatu, încátu poporatiunea din districtulu Naseudului! Cu totu direptulu se póte dice despre elu, ca virtus romana vediviva! Ve puteti dara intipui fratiloru Naseudeni cu cata placere, cu càta multamire si doru amu alergatu noi in midioloculu D-vóstre, de-si ati fostu uitatu a ne chiamá in anulu trecutu in midioloculu D-vóstra! Dar sangele nu se face apa, cu tóte cà, pe cumu s'a vediutu, v'ati fostu superatu pre noi pentrucá nu amu venitu candu ne-ati chiamatu, totusi vedemu si suntemu convinsi, cá nu cu mai puçina iubire ne-ati primitu acumu, decâtu ne-ati fi primitu, acuma e anulu, pe candu ne-ati fostu chiamatu, pentru acea primiti salutarea nóstra fratiésca cu unu: bine v'amu gasitu. Ve salutamu fratiloru cu: Salve Romuli parva nepos! Dloru pre toti cari nu v'ati pregetatu ostene'l'a si ati alergatu la acésta adunare, cá se lucrati pentru inaintarea scopuriloru asociatiunei de o parte, éra de alta cá se conferiti la inaltierea si infrumsetiarea serbatórei cei mari natiunale, care astadi o prasnim! adeca aniversari'a nascerei asociatiunei! Ve salutu domniloru si ve rogu, cá cu cunoscut'a-ve promptitudine si zelu se conlucrati a terminá agendele acestei adunari gener. cu rezultate dorite!

A 10-a adunarea gener. a asociat. trans. o dechiaru de deschisa!

Propunere.

Permiteti-mi dloru, cá in ante de a trece la ordinea dilei, se-mi inplinescu o datorie santa, dara trista catra memori'a unui membru alu asociatiunei nóstre! Crudel'a mórte éراسi a rapitu din midioloculu nostru pre unu membru fundatoriu alu asociatiunei nóstre, pre fostulu advocatu, comite supremu, ablegatu dietalu si in urma septemviru la curi'a r. ung., pre Emanuilu Gozsdu. — Permiteti-mi onor. domni si frati! cá se sacrificu câteva minute din tempulu mesuratu pentru agendele adun. gener. — memoriei acestui frate alu nostru! Cu acestu sacrificiu ei suntemu datori lui nu numai cá unui membru fundatoriu alu asociatiunei nóstre, — ei mai multu cá unui promotoru potente alu culturai natiunale!

Una aparitiune memorabile in viétia, cá faptele publice, adeca faptele facute in interesu publicu, ale barbatiloru natiunali, raru se judeca cu cumpana dirépta, pàna ce acestia se afla in viétia; ba nu numai

cà nu se judeca cu cumpana drépta, ci pare ca intr'adinsu se micșioréza si se suspicionéza acele din partea unor'a séu invidiosi, séu ambiciosi, séu reutaciosi — voindu a le detrage valórea loru adevérata. De asemenea sórte a avutu parte si fericitulu Emanuelu Gozsdu! De 10 ani încóce de candu pasise si densulu cá romanu pre scen'a vietiei publice si cá atare si-a manifestatu parerile sale, a avutu de a esperiá din partea unoror connatiunali ai sei — numai ura, suspicionare si batjocura. — Cãti nu erau intre acestia, cari in ambițiunea si orbiea loru ei denegau fericitulu Gozsdu ori ce simtiu natiunale, ei denegau iubirea si alipirea càtra natiunea sa.

Si spuneti-mi domniloru si fratiloru, care d'entre romanii austriaci a datu dovedì mai invederate despre iubirea si alipirea sa catra natiune si resp. catra confesiunea sa, decãtu E. G.? mai invederate dicu! care a alergatu, a asudatu si a adunatu in viéti'a sa numai si numai pentru natiunea si resp. confesiunea sa! Unu barbatu care prin sudórea sa a adunatu una avere asia insemnata si care acést'a avere, avere de peste 300 de mii o lasa natiunei sale, — unu asteliu de barbatu nua potutu, cá in viéti'a sa se nu fia nutritu pururea cele mai curate simtieminte catra natiunea sa; — prin urmare inpregiurarea, cá parerile lui politice nu au conlucratu cu parerile unoror ómeni mai multu inflacarati si patimosi decãtu esperti si direpti, nu se póte adscrie neci decãtu lipsei de iubire si alipire càtra natiune, — ci trebue se se adscrie singuru si singuru numai convingerei cá acea ce a tienutu si a crediutu, a tostu in interesulu natiunei sale!

In onóre si reputatiune nu a potutu cadea E. G. in viéti'a sa in antea connationaliloru sei celoru justi neci odata; — dupa mórtea lui credu cá si judecatorii lui cei preocupati se voru fi luminatu si indreptatu!

Numele si memori'a lui E. G. voru remané pàna ce va mai ecsiste numele de romanu. Eu urezu cá eterna se fie memori'a lui!

Cuventu la inchiamera adun. gen. a asoc. dela Naseudu.

Si asia cu ajutoriulu lui Dumnedieu si cu patriotic'a conlucrare a dvóstra amu terminatu agendele adunarei gen. a X.! Dea Dumnedieu cá conchisele ce au adusu acést'a adunare, si faptele ce a indeplinitu se fia spre folosulu, inaintarea, onórea, marirea si prosperarea natiunei! Dea Ddieu cá in cei trei ani venitori inca si mai multa propasire se póta aratá asociatiunea pe càtu a aratatu in cesti trei ani trecuti. Ajute Ddieu, cá asociatiunea transilvana se fia mama buna si potente, cá se póta priveghiá asupra sórtei fiiloru ei, cá se-i póta aperá si educá; — si pentrucá se póta acést'a, ve rogu dloru, cá precumu pàna aci, asia si de aci inainte se nu subtrageți ajutoriulu si spriginulu datu asociatiunei! Ve rogu cá se indemnati si pre altii la spriginirea asociatiunei, pentrucá cu càtu voru fi mai multi spriginitori, cu atàt'a

vomu ajunge mai usioru si mai curendu la scopulu, ce si l'a propusu asociatiunea. Se ne aducemu aminte totudeauna candu ne aflamu inprasciati si izolati unii de alti — cà nu suntemu singuri, cà nu suntemu slabi cumu ne intipuimu in singuratatea nóstra, ci suntemu mai multi, precumu ne vedemu astadi, suntemu tari si puternici, cumu ne simtimu astadi, vedindu-ne atàtia intr'unu locu! Totu asia se ne intipuimu, pentruca de si ne va despartì loculu si spatiulu, dara scopulu la care nesuimu ne va inpreună totudeauna, si inpreunati, uniti in simtiri si in fapte vomu fi destulu de tari, spre a ajunge scopulu ce ni-lu propunemu. Catra dvóstre me intoreu acuma fratiloru din districtulu si din orasiulu Naseudu! Una multime mare de membri ai familiei celei mari, care o numimu natiunea romana, au alergatu la dvóstra, au venitu cá se cunósca pre fratii loru aceia, cari pentru inaintarea culturai poporului au facutu mai multu decãtu au facutu — au pututu se face — tóte celelalte tienuturi ale patriei la olalta, luandu afara Brasiovulu, — au venitu la casele dvóstre, cá se se bucure si desfateze inpreuna, precumu se aduna se bucura si desfatedia d'in candu in candu membri unei familiei private. Amu venitu fratiloru la dvóstre, de si nu ne ati chiamatu in estu anu, amu venitu, cà-ci v'amu cunoscutu simtiemintele cele bune catra famili'a nóstra cea mare si nu ne amu indoitu neci unu momentu, cá aceia, cari asia multu au jertfitu pentru scóle, pentru luminarea poporului, ne voru primi cu caldura pre aceia cari asemenea se nesuescu a inaintá cultur'a poporului. Nu ne amu indoitu ca de si nu ne-ati chiamatu, totusi candu ne veti vedea in midiuloculu dvóstre, ne veti primí cu acea iubire si placere, cumu primesce unu frate pe fratele seu pre care nu l'a vediutu de multu. — Si intr'adeveru ca una primire mai buna, mai caldurósa si mai marétia, decãtu acea ce ni-ati pregatitu si facutu noue, neci ca amu potutu asteptá, neci ca ne-ati fi potutu face! Pentru care din adúnculú ànimei nóstre ve esprimamu si ve aducemu fratiésc'a si caldurós'a nóstra multiamita. Asemenea multiamita aducemu comitetului arangiatoriu, care nu a crutiatu neci ostenála neci spese pentru de a ne face placuta si animata petrecerea nóstra la acést'a adunare gen. Mai incolo comunelor si privatiloru, cari s'au facutu membri fundatori, ordinari si pe viéti'a! si prin acést'a au ajutat si promovatu ajungerea scopuriloru, cari si le-a propusu asociatiunea. In urma celoru ce au venitu la adunare, atàtu membrii càtu si nemembrii, cari au infrumsetiatu serbatórea acést'a natiunale, éra cu deosebire fratiloru nostri din Marmatia, Chioaru, Selagiu, Satumaru si din partile Biharului, cari precumu in cei trei ani din urma, asia si in acestu anu nu au crutiatu spese, nu fatige pentru de a potea asistá la acést'a unica, si a inaltia splendórea acestei maretie serbatori natiunale, presentia loru in midiuloculu nostru a lasatu cele mai dulci suvenire in ànimile nóstre!

Permiteti-mi acuma dloru, a'mi luá remasu bunu antei dela acestu orasiu, dela acestu locu, de care pre mine me léga triste, dara totusi dulci suveniru — candu anteia óra inainte cu 26 de ani amu esitu la arena, amu pasitu pe scen'a vietiei publice si m'amu inbulzitu cá aperatoriu alu unei cause direpte, amu fostu silitu a cautá scapare si asilu dinaintea contrariloru — si l'amu afluat aici in Naseudu, la fericitul vicariu Ioanu Marianu, unde cu asemenea fericitul Barnutiú fostulu meu colegu am petrecutu mai multe septemani! Triste dar totusi dulci sunt suvenirile de suferintie, — déca aceste au adusu fruptulu loru! si suferintiele nóstre de atunci au adusu frupte multe si bune, le cunósceti! Remasu bunu locu fericitu, pre care jacu osamentele celui mai bunu parinte alu acestui districtu, celui mai sinceru romanu! si celui mai bunu amicu alu poporului! Remasu bunu toturoru, locutoriloru acestui districtu! Dílele si órele petrecute in miuolocu dvóstre au lasatu o dulce suvenire pentru totu-deauna in ânimele nóstre. — In numele toturoru, cari s'au adunatu aici din alte tienuturi, ve rogu cá se ne pastrati si dvóstra aducerea aminte. — Si acuma fratiloru si domniloru membri ai asociatiunei, pofindu-ve la toti, cá Ddieu celu atátu potinte si induratu se ve duca in pace la vetrele si familiiele dvóstre, ve rogu cá se-mi pastrati si mie iubirea si amicitia dvóstra si aducerea aminte! Se traiésca natiunea!

Raportulu secret. II. despre activitatea Comitetului Asociatiunei transilvane in decursulu anului 18⁶⁹/₇₀.

Prea onorata adunare generale!

I.

Comitetulu Asociatiunei trans. pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu conformu §. 32 lit. g) din statute, are onóre prin subscrisulu, a aduce la cunoscentia si apretierea stralucitei adunari generale, lucrarile sale cele mai importante de pre an. cur. alu Asoc. 18⁶⁹/₇₀, carele espiréza cu present'a adunare generale.

Comitetulu in decursulu anului, ce espiréza degia, a tienutu 17 siedintie, dintre care fura ordinarie séu lunarie 10, ér' 7 estraordinarie. Comitetulu si-a tienutu de datoria principala, cá pre langa alte afaceri curente, se se ocupe mai inainte de tóte cu punerea in lucrare a concluseru aduse in adunarea gener. tienuta la Siomeut'a mare in anulu trecut. Dintre aceste concluse vine a se mentioná aici conclusulu de sub p. XX. relativu la impartirea stipendialoru si ajutorialoru preliminate pre an. scol. 18⁶⁹/₇₀. Atátu stipendiale, càtu si ajutoriale Asoc. se conferira pe calea concursuale. Statorinduse totuodata si cu asta ocaziune de principiu, cá aceli teneri, cari in anulu precedente se bucurara de vreunu stipendiu din partea asociat., se se lase si pre an. scol. 18⁶⁹/₇₀ in usuarea avutelu stipendia, déca satisfacédu conditiuniloru recerute, le-au meritatu prin progresulu in

studia si prin portarea morale. Deci pre bas'a amenitului principiu se lasara in folosirea avutelu stipendia urmatorii teneri: Petru Em. Prodanu si Ioane Marcusiu, ambi ascultatori de filosofia in anulu II., fiacare cu stipendia de càte 300 fr. v. a. (600 fr.) pre anu; Stefanu Chirila, agronomistu in Ungarisch-Altenburg cu stipendiu anuale de 330 fr. si Nicolau Calefariu, studente in VIII. cl. la gimnasiulu de statu din Sibiu cu 50 fr. Celelalte stipendia se conferira pre calea concurselu publicate in diurnalele natiunali in modulu urmatoriu: a) unu stipendiu de 300 fr. destinatu pentru unu ascultatoriu de tehnica se conferi tenerului Nicolae Galu, studente la institutulu politechnicu in Pest'a; b) unu stipendiu de 50 fr. destinatu pentru unu studente la scól'a reale se conferi lui Nicolae Fogarasi, studente in V. clasa la scól'a reale din Sibiu; c) unu altu stipendiu de 50 fr. pentru unu gimnasistu se conferi tenerului Mich. Basilu, studente in cl. VIII. la gimnasiulu de statu din Sibiu. Asemenea se impartira si ajutoriale pentru unu sodalu, ce voiesce a se face maiestru si pentru doi invetiacei de meseria, si anume ajutoriulu de 50 fr. destinatu pentru unu sodalu de meseria se dede lui Lazaru Ritivoiu, sodalu de lacatariu in Sibiu, ér' cele doue ajutoria de cate 25 fr. pentru invetiacei de meseria se dederu lui Ioane Tohati, invetiacelu de ciobotariu in Bistritia si lui Iosifu Covrigu, invetiacelu de pantofariu in Sibiu. Fiinducá la ajutoriale destinate pentru incoragiarea meseriloru se insinuara celi mai multi concurenti, in interesulu spriginirii acestui ramu importante pentru imbunatatirea starei materiali a natiunei ar fi de doritu, cá pre viitoru on. adun. gen. la preliminaru bugetulu se iea in deosebita consideratiune acestu ramu de cultura. Se mai assemnara inca doue premia de altoi de cate 25 fr., unulu docentulu din Secadate Ioane Andreiu si altulu lui Ioanu Areff'a, respective erediiloru lui din Brasiovu. Aceste fura degia conferite din partea adunarei gen. trecute. Prin urmare Asoc. nóstra din modestele sale miuolóce a sacrificatu pre altariulu scientieloru si culturei natiunale numai sub titlu de stipendia si ajutoria si pre anulu acest'a sumusiór'a de 1530 fr. (vedi sied. Comit. din 18. Septembrie, 2. Nov. si 7. Dec. 1869).

Cu deosebitu zelu s'a ocupatu Comit. in decursulu anului ce espiréza cu punerea in lucrare a regulamentulu relativu la latirea activitatiei asoc. Conformu acestui regulamentu statoritu de adunarea gen. dela Siomeut'a mare, s'a impartitu totu teritoriulu Asoc. trans. in 22. despartiamente cerc. dupa comitate, districte si scaune, si in fruntea fiacarui despart. cerc. are se stea unu subcomitetu, carele amesuratu §lui 22 din regulamentu are se iea dispositiunile necesarie pentru infintiarea agenturelu comunali. Cá cestiunatul regulamentu se devina la cunoscentia pre càtu se póte mai latita a tuturoru romaniloru sciutori de carte, s'a tiparitu in 2000 ecempl., si pre langa o provocare corespundietória, s'a impartitu prin

DD. colectori si alti barbati de incredere pre la tóte despartimentele cerc. Acésta nisuintia tientatória la latirea activitatiei acestei Asoc. si pana acumu a avutu rezultate considerabili, cà-ci in mai multe despart. tienenduse adunari, s'au alesu si constituitu subcomitetele cercuali. Pana acumu dupa scienti'a acestui comitetu s'au infintiatu subcomitetele cerc. in despart. cerc. alu Brasiovolui (I), alu Sabesiului (IV), alu Fagarasiului (II), alu Abrudului séu muntiloru apuseni (VII), alu Belgradului (VIII), alu Clusiului (X), alu Turdei de diosu si alu scaunului Ariesiului (XVIII), alu Deesiului (XII) si alu Blasiului (XX).

Cestiunea punerei in lucrare a amentitului regulamentu fù imbraçisiatu in mai multe parti cu tóta caldur'a din partea inteligintiei romane, de órece atátu cu ocasiunea adunarilor cerc. ale despart. resp., càtu si dupa aceea se inscrisera mai multi membrii ord. si ajutatori, si astufeliu Asoc. nóstra inca la inceputulu realizarei regulamentului resp. fù fericita a se bucurá nu numai de unu spriginu moralu in privinti'a generalisarei activitatiei sale, ci ea se bucurá si de unu ajutoriu materialu in interesulu prosperarei sale.

Conformu conclusului adunarei gen. dela Siomcut'a mare p. XV lit. b) comitetulu n'a lipsitu a face pasii necesari la inaltulu ministeriu de cultu si investimentu din Vien'a in privinti'a infintiarei unei catedre pentru limb'a si literatur'a romana la universitatea de acolo. Totuodata s'a incunoscintiatu despre acesti pasi si Asociatiunile sorori din Aradu si Cernauti, fiindu rugate a conlucrá si din parte-le spre realizarea scopului indigitatu. Pana acumu inse cu durere trebue se reporteze acestu comitetu, cumcá cererea sa in obiectulu cestiunatu n'a avutu neci unu resultatu, de órece neci macaru vreo resolutiune n'a primitu pana in presente (vedi sied. comit. din 5. Octobre 1869).

Asociatiunea — precumu e de comunu cunoscutu — dà la lumina mai de vreo 3 ani si o fóia a sa propria „Transilvani'a," carea de si pana acumu nu se bucurá neci materialmente, neci moralmente de spriginulu si imbraciosiarea dorita si asteptata, totusi se speréza, cà acésta fóia, a carui scopu nu póte fi altulu, decátu plantarea, latirea si consolidarea culturai romane intre poporulu romanu, cu privire la toti factorii de viétia a aceluia, se va bucurá de unu viitoriu mai ferice si mai prosperu.

Altufeliu adun. gen. va binevoi a luá in seriósa cumpanire cestiunea numitei foi cu privire la tóte impregiurarile faptice, si nu va lipsi a lua dispositiunile ce le va afla de corespondiátorie pentru prosperarea acestui organu de cultura. Numerulu abonatiloru pre an. cur. pana acumu este numai 231, ér' deficitulu pre an. 1869 dupa computulu esaminatu si prezentatu in siedinti'a comitetului din 8. Fauru a. c. a fostu 516 fr. 81 cr.; aici intielegënduse si remuneratiunea redactiunei.

Cu bucuria cordiale are onóra acestu comitetu a aduce la cunoscinti'a prea veneratei adunari gen.,

cumucà ministeriulu de cultu si instructiune publica alu Romaniei, prin charthi'a sa de dato 25. Maiu a. c. a binevoitu a pune la dispositiunea acestei asoc. o subventiune de 1400 lei noui, pentru a carei liberare si incassare, pre langa espresiunea celei mai calduróse multiamite in numele asoc., s'a si facutu dispositiunile necesarie din partea comitet. (sied. comit. din 5. Iuliu a. c. §. 77).

Conformu conclusului adun. gen. din a. tr. XXII. s'au facutu de nou pasii de lipsa la inalt. ministeriu reg. ung. de interne, pentru concessiunea de a se poté suscepe intre membrii onor. ai asoc. trans. dd. Vas. Alecsandrescu Urechia si Bogdanu Petriceicu Hajdeu din Bucuresci, barbati meritati pre terenulu culturai si literaturai nationale. Dar si acest'a rogare repetita a remasu fara de resultatulu doritu, de órece susumentulu ministeriu, prin scrisóri'a sa din 23. Maiu a. c. Nr. 3202 resolví, cumucà nu póte satisface cererei (sied. comit. diu 5. Iuliu § 79) relatíve la susceperea susu-laudatiloru domni între m. onor. ai asoc.

II.

Dupa cele premise, comitetulu viene a asterne stralucitei adun. gen. spre deliberare urmatóriele sale propuneri:

a) Operatulu, resp. propunerea sa relativa la escrierea de premia pentru elaborarea de biografiele aceluor barbati repausati, cari pentru meritele sale pre terenulu culturai si literaturai nationale, merita a se eternisá din partea natiunei. Totuodata se observéza, cumucà cu privire la punctulu II. si III. din resp. operatu, cu asta ocasiune, nu se póte face propunerea receruta. Din motivulu, cà inca nu s'a primitu datele si informatiunile necesarie dela respect. despart. cerc. ale asociat. operatulu cu actele resp. se aclude aici sub a) (vedi prot. sied. comit. din 5. Maiu a. c. § 57).

b) Se asterne resp. propune cererea lui Nicolau Resnoveanu, relativa la conferirea unui premiu pentru prasirea de altoi, prevediutu si in bugetulu comitetului (vedi sied. comit. din 7. Iuniu 1870 §. 67). Actele resp. se alatura sub b).

c) Se asterne alta cerere a agronomistului stipendiatu alu asoc. Stefanu Chirilla pentru conferirea stipendiului avutu si pre an. scol. 1870/71 spre a-si poté castigá pracs'a d'in scientiele agronomice. Actele se alatura sub c) (vedi sied. comit. din 5. Iuliu 1870 §. 80).

d) Se propune spre pertractare proiectulu de bugetu preliminaru pentru an. asoc 1870/71 sub lit. d) (vedi sied. comit. din 26. Iuliu a. c. §. 89).

e) Se presentéza propunerea comit. relativa la tiparirea opului intitulatu: „Viti'a cultivata“ de dn. Ioanu Chitu. Opulu cestiunatu de inpreuna cu actele relative se alatura sub e) (sied. comit. din 26. Inliu a. c. §. 91).

f) Se mai presentéza o alta propunere a comit., relativa la modalitatea elaborarei si premiarei pre cale

concuruale acelei mai bune carti agronomice sub f) (sied. comit. din 26. Iuliu a. c. §. 92).

g) Se presentéza o cerere a comitetului centralu a tenerimei rom. academice din Vien'a, prin carea se cere concursulu comit. asoc. pentru realizarea serbatoriei de amentire la monumentulu lui Stefanu celu mare, alat. sub g) (sied. comit. din 26. Iuliu a. c. §. 90).

h) In urma se presentéza proiectulu relativu la cestiunea infientiarei academiei romane de drepturi, o cestiune de viétia acést'a pentru natiunea romana, carea merita celu mai aprofundatu studiu, celu mai mare zelu, celu mai nobilu si mai resolutu spiritu de sacrificare, condusu de una insufletire si animare generale. Actele relative se alatura sub h) (vedi sied. comit. din 29. Iuliu a. c. §. 102).

III.

Cu multiamita interna are onóre acestu comitetu a aduce la cunoscenti'a stralucitei adun. gen., cumucá si facia cu impregiurarile presente, camu nefavorátorie pentru asoc., totusi s'au aflatu si acumu barbati zelosi, cari nu s'au indoitu a aduce sacrificia si oferte generóse pre altariulu acestui edificiu de cultura si prosperare natiunale. Merita a se amenti aici cu totu respectulu urmatorii p. t. domni, cari prin generósele oferte satisfacúdu §lui 6 p. 1 din statute, au devenitu membrii fundatori ai acestei asoc. si anume:

1) Ilustr. sa dn. Georgie Popoviciu, proprietariu mare in Stroiesci in Bucovin'a, carele a sacrificatu spre scopulu salutaru sum'a considerabile de 1000 fr. in oblig. rurale de Bucovin'a.

2) Rev. dn. prepositu capitul. Macedonu Popu prin sum'a de 200 fr. m. c.

3) Ilustr. sa dn. colonelu Davidu Ursu bar. de Margine cu 200 fr. m. c.

4) Rev. dn. canonicu mptrop. Const. Papfalvi cu sum'a de 200 fr. m. c.

5) Distr. Cetatei-de pétra (Chiórlui) cu 200 fr. m. c. Ér

6) Dn. canonicu scol. in Lugosiu Petru Ratiu a oferitu in favórea infientiandei academiei romane de drepturi sum'a de 200 fr. v. a. in bani gat'a, si totuodata apromite, cá va testá dupa mórté'i tóta averea sa spre scopulu indigitatu.

Comitetulu si-a implinitu din partesi numai o prea placuta datoria, candu in numele acestei asoc. li-a espresu la toti acesti generosi spriginitori aici cea mai caldurósa si mai respectuósa multiamita si recunoscentia natiunale, trimetiendu-se totu-odata domniloru membrii fundatori resp. diplome.

Totuodata Comitétulu, conformu conclusului adun. gen. dela Gherl'a din 1868 p. XXIV pos. 2, are onóre cu asta ocasiune a raportá si despre aceli membri ord. noui ai Asoc., cari in decursulu anului deja espiratu satisfacúdu §lui 6 p. 2 din statute, 'si-au primitu resp. diplome de membrii si anume:

1) D. Alecsandru Silasi, protopopu in Bistriti'a.

2) Ioane Stoitia, parochu in Gur'a-riului.

3) Aaronu Rezei, parochu in Ciuci'a.

4) Dr. Ilariu Puscaru, secret. metrop.

5) I. Tecontia, secret. jud. in Nochrichu.

6) Ioane Onitiu jun., negutiatoriu in Sabesiu.

7) Avraamu Davidu, preotu in Sabesiu.

8) Danila Macsimilianu, jude comun. in Lancramu.

9) Nicolae de Popu, senatoriu in Sabesiu.

10) Ioane Sierbu, preotu in Poian'a.

11) Dim. Fochsianu, negutiatoriu in Sabesiu.

12) Alecs. Claudiu Vladu, cancelistu magistr. in Orastia.

13) Ioane Oncescu, notariu comun. in Reheu.

14) Georgie Cusiut'a, economu in Sabesiu.

15) Nicolae Herlea, economu in Venerea.

16) Ioane Siandru, archivariu magistr. in Sighisiór'a.

17) Ioane Florescu, proprietariu in Ighiú, respondiendu tacsele prescise pre anii 186³/₄—186⁹/₇₀.

18) Ioanu Barcianu, servitoriu de cancelaria in Sabesiu.

19) Ioane Florea, parochu in Iasi distr. Fagarasiului.

20) Teodoru Rosiu, prof. gimn. in Beusiu.

21) Teodoru Lupu, jude procesuale in Budusiu.

22) Demetriu Papp, c. r. capelanu castrense in Bistriti'a.

23) Ioane Mezei (Campeanu), ases. la jud. comit. in Turd'a.

24) Nicolae Deacu, parochu in Taureni pre Campia.

25) Georgiu Lazaru, prot. in San-Iacobu pre Campia.

26) Filonu Seucanu, parochu in Sangeru pre Campia.

27) Vasiliu Maioru, parochu in Chimitelnicu pre Campia.

28) Nic. Prosteanu, cancel. la jud. comit. in Elisabetopole.

29) Dn. prot. Iacobu Lugosianu.

30) Ioanu Germanu, protocolistu consist. in Blasiu.

31) Nicolae Sav'a, invetiatoriu in Sabesiu.

32) Ioane Lasitia, parochu in Lancramu.

33) Filimonu Mig'a, juratu com. in Lancramu.

34) Savu Mafteiu Savu, primariu in Pianulu infer.

35) Simeonu Ghibu, preotu in Pianulu super.

36) Ioane Weber, not. com. in Pianulu super.

37) Nicolae Raic'a, parochu in Rechita.

38) Avraamu Carpinisianu, preotu in Reheu.

39) Nicolau Dur'a, economu in Dealu.

40) Ioane Casioltianu, notariu com. in Lancramu.

41) Basiliu Greavu, archivariu scaun. in Mercurea.

42) Vladu Adamu, economu in Orasthia.

43) Vasilie Ordeanu, preotu in Romosu.

44) Petru Todoru, economu in Turdasiu.

45) Nicolau Bersanu, preotu in Orasthia.

46) Spiridonu Hanescu, negotiatoriu in Bucuresci.

47) Dumitru Stoic'a, notariu com. in Vaideiu.

48) Andreiu Danila, notariu com. in Casteu.

49) Ioane Popoviciu, preotu in Vaideu.

50) Pamfilie Michaile, primariu in Romosielu.

51) Petru Valeanu, prot. in Orasthia.

52) Iacobu Greavu, primariu in Toporcia.

53) Elia Popu, maestru de cordovanu in Orasthia cu 100 fr. m. ord. pentru totudeauna.

54) Petru Boieriu, maestru de cordovanu in Orasthia.

55) Ios. Dumitru, not. com. in Beriu (Berény).

56) Antoniu Balomiri, preotu in Balomiru.

57) Davidu Costescu, primariu in com. Seveca.

58) Samuile Trifoiu, parochu in Beriu (Berény).

59) Ioane Macsimu, practicantu magistr. si prof. de limb'a rom. la gimnas. evang. din Sibiiu.

60) Ioane Cretiu, cancelistu magistr. in Sibiiu.

61) Nicolau Papu, parochu in Siardu.

62) Ioane Moldovanu, cetat. in Alb'a-Iuli'a.

63) Carolu Limbianu, cetat. in Alb'a-Iuli'a.

IV.

Inainte de a incheiá acestu raportu, cugetu a face unu servitiu bine venitu prea on. adun. gener., déca voiu aruncá o privire generale preste numerulu membriloru asociatiunei. Ea in presente numera 47 m. fundatori; m. ordinari pentru totudeauna, adevca cari au platitu odata pentru totudeauna 100 fr. v. a. suntu 30, ér cari au respunsu pre an. cur. 18⁶⁹/₇₀ ce espiréza degia, tacs'a prescisa prin §. 6 lit. b) din statute, aci socotinduse si membrii noui, sunt cu totul numai 126.

Cu aceste imi inchieiu acestu raportu, orandu

asociațiunei nóstre, acestui asiedimentu si paladiu natiunale, consolidare, prosperare si inflorire spre fecunditate, cultivarea si inaltarea natiunei nóstre.

Naseudu, in 8. Aug. c. n. 1870.

I. V. Rusu,
secret. II. alu asoc. trans

Fragmente din istori'a lui Ioanu Bethlen.

(Fine.)

Principele ingrijatu de tributulu turcescu conchiamà pe Iuliu dieta partiala la Alb'a-Iuli'a, apoi totu in acea luna dieta generala in Ernotu. La acèsta dieta s'au pertractatu câteva processe fórte uritióse, de clironomfi boieresci, cu care ocaziune se vediù érași asia dîcèndu a mii'a óra, pàna la ce gradu crescuse rapacitatea ómeniloru in acelea tempuri*). Totu pe tempulu acelei diete vení dela Adrianopole unu omu alu lui Nicolae Zollyomi, anume Georgie Vasadi, carele fugise sí elu cu domnu-seu, éra acumu reintorcènduse cerù gratia dela Apafi, care'lu sí ertà, dupa aceea intrebându'lu cu de-ameruntulu despre ceilalti partisani ai lui Zollyomi, acelu denunciantu numí pe mai multi fruntasi, intre carii vedemu sí pe primariulu din Brasiovu anume Davidu Czako, pe Clemente Mikes, secuui favoritu alu lui Apafi, sí pe alti mai multi, intre carii fù sí unu comerciantu grecu asediatu pe atunci in Unedór'a, care inse caletorindu in tíer'a sa pe la Adrianopole, dusesese vai-de elu nescrisoni lui Zollyomi. Ce se vedi inse, cà lui Apafi ii fù frica a inchide pre fruntasi, ci aruncà in prinsórea dela Cetate-de pétra numai pe bietulu grecu, pe castelanulu Kállyai din Unedór'a sí pe prefectulu lui Zollyomi.

In Septembre alu aceluiasi anu dà sí Christea Pascu de nevoia totu prin denuncianti sí ajunge totu la Cetate-de pétra in captivitate. Pascu care tienuse sí elu de soția pe un'a unгурóica din famili'a boierésca a lui Stef. Szalánzi, simtienduse elu cá multi altii fórte nedreptatitu in cauza de clironomia, mai alesu candu se inbetá, injurá reu pe tóta lumea, prin urmare sí pe principele, apoi sí amerintiá in betfia; ii placea se faca sí lucsu mare. Pascu totu era se scape in urmatoriulu anu, dara soția sa Cristin'a Szalántzi, care vietiniá in adulteriu cu unu fétioru din curte, temendu-se cà va scapa barbatu-seu, ilu denuntia pe acesta la Apafi dîcèndu, cà ia spusu ei, cà indata cè va scapa, va sí fugi la turci.

In acestu anu se mai escà d'in nou una cèrta fórte seriósa si fatala intre turcii din Oradea si intre gubernulu transilvanu, din caus'a unui ticalosu de castelu anume Sebesiu, carele se aflá alaturea in drumulu ce duce dela Clusiu la Oradea, in distantia de optu miliaria ungresci dela Oradea, sí fusese edificatu inainte cu duóe sute de ani de famili'a Bánffi,

*) Vedi I. Bethlen dela pag. 399 pàna la 405.

éra acumu era destulu de ruinatu, lipsea la elu sí graduri. Din caus'a reparatureloru intreprinse la acelu castelu turcii indracinduse sí dechiarandu, cà restaurarea aceluia este amerintiare in contra loru, carii facea incursiuni pàna spre Clusiu, au denuniatu casulu la Pórta sí au midilocitu poruncile cele mai brutali càtra Apafi, in càtu acesta sí consiliulu seu se vediù constrinsu a strica tóte reparaturele dela Sebesiu.

1669. Nenumeratele incursiuni talcharesci ale ostasiloru nemtiesci, care se facea in tienuturile Transilvaniei mai alesu de càtra comitatulu Satu-mare, au indemnatu pe Apafi, cá indata in Ianuaru 1669 se scria d'in nou nu numai comitelui Rhottal, ci de-a-dreptulu imperatului, spre a'i arata, cà din tóte frumósele promissiuni si comissiuni proiectate pàna aci din caus'a atàtoru rapine sí lotrii, inca nu s'au alesu nimicu. Apafi primesce dela imperatulu Leopoldu I. respunsu in scrisu cu data din 14. Martiu, in carei promite cu tóta securitatea, cà pe 14. Aprile se va aduna nesmintitu sí neaparatu (certo ac infallibiliter) la orasiulu Eperjes sí va fi compusa din membrii, comite Ioanu Rhottal, cá consiliariu imperatescu intimu sí plenipotentiaru presiedente, archiepiscopulu Franciscu Szegedi, cancelariulu Ungariei, comitele Petru Zrini, banulu Croatiei, sí Sigism. Petkó vicegenerariu in Ungari'a de susu; deci imperatulu provóca sí pe principele, cá se denumésca sí elu din partea Transilvaniei comissari sí se'i trimita la Eperjes.

Apafi inca nu apucase a da respunsu la acea epistola a imperatului Leopoldu, candu éra vene unu solu alu pasiei dela Buda, insocitu de alti càtiva turci fruntasi dela Oradea, pentrucá se cèra ruinarea din fundamentu a fortareției Sebesiu, despre care se vorbise mai in susu. Acei turci au produsu unu adeveratu scandalu in curtea principelui, amerintiandu cu arme sí perire, pàna candu Apafi le amerintiá cu inchisóre, dupa aceea inse ii chiamà la mèsá, sí vediendu cà altumentrea nu o scóte la cale cu ei, le trimise nesce daruri, dupa care apoi ablegatulu pasiei scóse trei acte scrise turcesce, din care se vediù curatu, cà mintiunile turcesci din Oradea prinsera locu la Pórta, in càtu insusi sultanulu se invoice, cá vezirulu dela Buda ajutatu de pasi'a din Agri'a sí de celu din Temisiór'a, se se arunce asupra Transilvaniei cu arme sí cu focu, déca fortarétia Sebesiu nu va fi sfarmata.

„O nefericitii de noi! caroru nu ne a remasu neci macaru libertatea de a ne edifica graduri pe teritoriulu propriu!“ Asia suspina Ioanu Bethlen la loculu acesta, otieritu sí rusínatu, precumu se simtia elu in acelea díle de umilire totala.

In Martiu 1669 se tiene érași dieta, in care dupa regularea scóterei tributulu turcescu se alesera membrii comissiunei destinate a se aduna la Eperjes, spre a regula óresicumulu diferentiele numeróse deintre Ungari'a nemtiésca sí deintre Transilvani'a, sí a pune capetu atàtoru incursiuni hotiesci. Se sí alesera de co-

misari Kapi, comitele supremu de Unedó'ra sí Zarándu, Mich. Teleki, capitanulu supremu alu Cetatei-de pétra sí Ioanu Nemesiu, capitanu supr. in Treiscaune. Acei comissari ajungèndu la Eperjes in Maiu, formulara in scrisu punctele de cërta sí urgía, cu totulu duóedieci sí trei, d'între care câteva taiá fórte afundu in conditiunile de ecistenția ale Transilvaniei. Esenti'a acelu puncte de cërta era: 1) Nerusinat'a rapacitate a boieriloru mari sí mici din Ungari'a, carii venea armati sí luá in posesiunea lorú satelele confinarie, éra alti d'între ei mergea la Vien'a sí isi scotea pe cale clandestina sí fraudulósá diplome donationali imperatesci pe mosiile nobililoru din Transilvani'a, pe carii apoi ii alungá cu forti'a din averile lorú. 2) Oficiarii ungueresci sí nemtiesci vinu cu màna armata sí storcu tributulu dela locuitorii transilvani sub pedeps'a de mórte, éra alte-ori mintiendu, cà au se scóta datorii, despólie totu asemenea pe locuitori. 3) Aceiasi oficiari unguuro-nemtiesci cutéza a duce in captivitate sí a incarcera toema sí pe nobilii transilvani. 4) In casu de procese judecatoresci, boierii unguereni nu voiescu se recunósca de boieri pre cei boieriti in Transilvani'a; fia ori càtu de vechia boieri'a acestora, unguerenii isi batu jocu de ea. 5) Multi magnati unguereni formandu bande numeróse cá ori-care capitani de talchari, navalescu preste satele transilvane sí fura de aici multime de familii iobagesci, éra pe aceia carii nu voiescu se mérga cu ei, ii omóra. 6) Alti boieri unguereni din vecinatate pròmitu tieraniloru iobagi feliuri de scuteli (privilegia), numai cá se fuga de aici in Ungari'a. 7) Sierbitorii tocmiti in simbria sí oblegati cu juramentu, sunt asemenea primiti sí scutiti in Ungari'a. 8) Neci-unu comerciantu care trece din Transilvani'a prin Ungari'a, nu este siguru de averea sí viéti'a sa, pentrucá banditii din Ungari'a ii tóca pe toti. 9) Vamesii unguereni intru nimicu nu sunt mai buni decàtu banditii. 10) Pe tempulu guerei din urma G. Kényesdi a omoritu sí pangaritu multime de familii sí a dusu din Transilvani'a câteva mii de vite, éra imperatulu Leopoldu la tóte reclamatiunile ridicate asupra acelu comandante banditu a remasu mutu. 11) Garnisónele imperatesci din Kalló, Satu-mare, Onodu, Carei, Beltek, Szendrő, Filek, cointielescu cu alti unguereni, de trei ani încóce au furatu sí rapitu din Transilvani'a preste duóedieci de mii de vite, éra pe aceia carii isi receru averile, ii inchidu, batu, omóra. 12) Artileri'a sí munițiunea transilvana rapita din Székelyhida sí dusa la Carei, se se restituie Transilvaniei. 13) Unguerenii au insielatu sume mari dela transilvaneni sub pretestu de a scóte pe càtiva d'in rob'i'a tatarasca. 14) Imperatulu nu a midiu locitu nimicu la Pórta, pentrucá tributulu Transilvaniei se fia micioratu. 15) In acestu punctu se vorbesce pe largu despre cumplitele persecutiuni ce suferea calvinii sí luteranii dela catolici in totu coprinsulu Ungariei nemtiesci cu manifest'a calcare a tractatelorú de pace inchiaiete la Vien'a sí la Lintiu, pe care neci cance-

lari'a curtei, neci oficiarii armatei, cu atátu mai puținú iesuții voiescu a le respecta, éra apoi Franciscu Rákoczi fiulu lui Georgie Rákoczi II. sí mama-sa Sofi'a Báthori de candu au trecutú la catolicismu, isi facu de capu cu tiraniile sí atrocitatiile lorú. 16) Coprinde pretensiuni mari de bani dela aceea familia rákocziana. 17) Franciscu Rákoczi inca totu mai cutéza a'si aroga siesi titlu de principe alu Transilvaniei. 18) Tractatulu de cartellu inchiaietu sí obserbatu din vechime intre Transilvani'a sí Baia mare*) pentru sierbitori sí fugari, dela unu tempu încóce se obserba numai de ardeleni, éra de unguereni nu. Imperatulu se constringa pe unguereni la tienerea tractatulu. 19) Mai multi magnati de ai Transilvaniei, éra anume Ioanu Bethlen, Pav. Béldi, Toma Nagy, Lupulu Bethlen, comitele Lad. Csáki, Georgie Haller, Georgie Kapi, Mich. Teleki, veduv'a lui Franciscu Rhédei, Ioanu Nemes, Clemente Mikes, au suferitu fiacare din ei nedreptatiri din partea unguerenilorú; acestea inca se se complane. 20) Studentii trimisi in anulu trecutú cu burse (stipendia) in Germani'a, trecèndu prin Ungari'a, fusera batuti de mórte sí spoliati pàna la piele de càtra un'a banda de nobili unguereni, intre carii era sí unulu Franc. Barakonyi. Acei nobili talchari fusera mai toti aflati, unii sí aruncati in prinsóre, dela alti tribunalele luara banii sarmaniloru studenti, inse acuma tribunalele tienu banii la sine sí nu voiescu a le reintórce studentiloru. 21) Comitatu Maramurasiu incorporatu regatulu Transilvaniei (Regno Transilvaniae) inca sufere multe sí mari rele dela unguerenii supusi imperatulu. 22) In unele comune fiindu posesori unguereni, transilvani, inca sí turci, candu unguerenii au se'si scóta séu se ecsecute ceva dela iobagii lorú, vinu cu bratiu armatu sí macarcá adesea abia posedu a diecea parté din satu, ei totusi ecsecutéza satulu intregu, spoliandu sí torturandu pe ómeni dupa placulu lorú (cum ingenti justitiae injuria transilvanorumque damna exunt). 23) Comitatele sí districtele transilvane Biharea, Crasn'a, Zarándu, Solnocu midiu locu, Solnocu interioru, cumu sí orasiale haiduciloru invecinate (limitrofe, conternine) cu comitatele ungueresci supuse Mai. Sale, sufere intru asemenea asuprelú sí rele de totu feliulu dela suditii imperatesci, la care inca trebue se se puna odata capetu**).

Susu numitii comisari trimisi d'in Transilvani'a la Eperjes infatiosiara acestea puncte comisariiloru imperatesci, mai adaosera sí altele prin graiu, apoi câteva díle un'a dupa alt'a urgítara, cá se se ia odata la pertractare. Comissarii nemtiesci inse tandalea sí dá díleloru rondú, cá sí cumu aru face inadinsu, cá din tóta comisiunea aceea se nu se aléga nimicu. Atunci lui Mich. Teleki ii plesnesce prin capu, cá se

*) Ioanu Bethlen o numesce Civitas Rivulinensis.

***) Se cuvene, cá lectorii transilvani se invetie sí se tienu in memoria punctele acestea de napastuiri cumplite, din generatiune in generatiune.

corumpa pe cancelistulu lui Rhottal cu bani, pentru-cá se le dea una copia fidela de pre instructiunile secrete, pe care le avea comissarii nemtiesci dela imperatulu. Acea instructiune se sí castigà, sí se póte cití in Ioanu Bethlen la a. 1669 pag. 439—443 in 11 puncte, in care inse nu este nimicu extraordinariu, afara numai déca vomu pune temeiu mare pe porunc'a ce se dà comissariloru imperatesci, cá se nu suferè neci-decumu, cá ungurenii se faca causa comuna cu ardelenii, mai vîrtosu in cestiuni religióse, éra in unele puncte se insira câteva pretensiuni formulate de unele familii ungurene pentru despagubiri. Intr'aceea calvinii sí luteranii locuitori in cele 13 comitate ale Ungariei nemtiesci alergasera la comissiune prin deputatiuni, pentru-cá se sí substérna grelele loru suferintie. Dupa síese septemani acea comissiune internationala inchiaie unu operatu compusu din 30 puncte, pe care'lu sí subscrise sí ratificà in 29. Maiu 1669. Ce e dreptu, in acelea puncte s'a recunoscutu in parte mare dreptatea pretensiuniloru transilvane, un'a parte inse fù relegata la tribunale. S'au pertractatu sí decisu inca unele cause de natura privata de ale càtoru-va ungureni, éra cestiunea religiósa, adeca persecutiunile protestanților, nu s'au atinsu de locu. Acésta procedura a comissiunei a inversiunatu pe protestanti din nou intru atàta, càtu ei plangèndu rogá pe comissarii transilvani, pentru-cá se induplece pe principele Mich. Apafi a reinnoí la Pórt'a otomana legatiunea inceputa inca de candu cu trimiterea lui Lad. Baló, tradata inse sí impededata prin greculu Panaiotu. Cu aceeasi ocaziune ungurenii dícea sí sustienea, cà ei sub domni'a lui Leopoldu cea germano-spaniòla nu se mai bucura neci de administrarea justitiei, neci constitutiunile tierei nu le mai ajuta nimicu. Prin atàtea rogamente Apafi se induplecà a mai cerca inca odata la Pórt'a otomana, sí asia trimise in Octobre pe Davidu Rosnyai éراسi cu daruri multe cá totudeauna.

Pre càtu tempu au decursu negotiatiunile transilvane ungurene aici in patria, sasii din Sibiiu sí mai de aprópe primariulu loru Andreiu Fleischer detera in una fatalitate cu totulu neasteptata, éra tiér'a inca cunoscutu din nou, cà Mich. Apafi pre càtu se aratá de blandocu in viét'i'a privata, totusi póte se comita fapte demne de ori-care altu tiranu. Istori'a tragica a acelu Fleischer e descrisa sí la Ioanu Bethlen pre lungu destulu, éra istoricii sasiloru o mai inavutira sí cu alte date culese in acésta materia. Noi pentru scopulu nostru o impartasimu numai pe scurtu asia:

Andreiu Fleischer, comite alu natiunei sasesci, jude regescu alu Sibiiului sí consiliariu alu tierei, isi casatorí in acestu anu pe uniculu seu fiu Tobia cu un'a pompa sí lucsu, precumu pàna atunci nu se mai vediuise la neci-unu sasu. Se mai insémna, cà Fleischer pàna in acelu anu se avuse fórte bine cu principele Apafi. In Augustu, adeca dupa secrete, curteniloru lui Apafi le casianà a cere dela domnulu

loru, cá se constringa pe sasi, pentru-cá precumu in cei duoi ani trecuti, asia sí in anii urmatori se le tiena càii loru in iernatecu fara neci-un'a plata. Sasii voindu a scapa de acea impilare ciocoiésca, de sí scia bine, cà ciocoi curtei domnesci tragu plati anuali sí asia numite deputate, totusi se induplecasera a le numera pe cei duoi ani càte cinci mii fiorini cu titlu de iernatecu alu cailoru. Ciocoi pretensera cá se li se numere sí pe viitoriu aceeasi suma anuala, éra principele Apafi solicitatu de ei se induplecà a trimite lui Fleischer porunca in scrisu, cá sasii se numere indata acei cinci mii fiorini pentru curtenii sei, éra porunc'a o duse Ladislau Székely, cunoscutu dupa Cserei cá omu infamu sí sceleratu, éra dupa Ioanu Bethlen numai cá omu de conditiune fórte de diosu (homo infimae sortis, sed nescio quo fato, principi charissimus). Székely venindu la Sibiiu afla pe Fleischer morbosu sí in asternutu. Acesta luandu scrisórea lui Apafi o arunca pe mésa nacajitu, sí dicèndu, cà sasii abia sunt in stare se dea repartitiunea la tributulu turcescu, dimate pe Székely. Atunci acelu ciocoiu iritatu esindu afara, incepù se injure sí se amerintie cu vorbe grele. Se mai spune cà Lad. Székely ar fi datu preste unu sasu, carele iar fi promis un'a miie de galbini, déca elu va midiolocí caderea lui Fleischer sí inaltierea sa in functiunile celuia. Lad. Székely reintorcènduse la Alb'a-Iuli'a, denuntia pe Fleischer cá pre unu omu fórte blastematu, necredintiosu, impilatoriu, preacurvari, innegresce sí pe alti sasi cumu ii vene la gura. Din intemplantu pe atunci nu erá neci-unu consiliariu pre langa Apafi, decàtu numai vice-marsialulu Mateiu Balog (Bologa) sí Stefanu Alvinczi. Principele se consulta cu acestu din urma sí decide in strinsu secretu arestarea fara judecata a lui Fleischer, apoi insiéla pe acesta prin unu biletu amicabile, cá se mérga la Alb'a-Iuli'a, éra ajungèndu acolo, pre candu pléca spre resiedintia, ii ese Balog inainte, sí sub pretestu de a'i spune ceva din secretu, ilu invita la locuinti'a sa, unde inse 'lu incongiurà cu soldati sí aruncandu'lu in un'a trasura 'lu trimite indata escortatu de Georgie Cserei in captivitate la Deva; éra apoi preste câteva díle Apafi infuriatu demanda, cá lui Fleischer se i se puna fierrale cele mai grele (maximis oneretur compedibus). Indata dupa acea se pornesce sí unu feliu de investigatiune in contra lui Fleischer, d'in care inse de sí càtiva sasi ilu denuntiaru in multe moduri, totusi nu se potù proba neci-una crima din càte i se impotá lui. Cancelistii investigatori (cointielesi firesce cu ciocoi curtei) se incordá din respoteri, cá se puna man'a pe tóta averea lui Fleischer, astadata inse magistratulu Sibiiului inca s'a opusu cu totu adinsulu.

Casulu lui Fleischer a insuflatu consiliariloru sí boieriloru atàta frica, in càtu abia unii d'in ei mai cutezá se mérga pe la curte. In acelasi tempu inse soçi'a principelui s'a intrepusu la barbatu-seu pentru Fleischer cu pericolu de a fi maltratata, sí nu a incetatu cu rogamentele sí mustrarile sale, pàna candu

nu 'ia miulocitu eliberarea din prinsóre, restaurarea in tóte functiunile si chiaru chiamarea lui la curte spre a se inpaca cu principele in persóna, ceea ce se sí intemplà in Decembre la Fagarasiu, unde impacarea fù insocita de una din acelea betii, care in acelea tempuri era la ordinea dílei.

Ungureni perdiendu'si orice rabdare, in aceeasi luna Decembre érași mai trimisera la principele Apafi un'a deputatiune, pentrucá se'lu mai róge din nou in caus'a loru. Ce era se le mai respundia Apafi? Le díse cá se astepte, pâna se va reintórce Davidu Rosnyai celu trimisu la Pórt'a otomana in Octobre.

Totu pe atunci mai vene érași deputatiune sí dela veduv'a repausatului Georgie Rákoczi, ale carei pretensiuni nu'si mai luá neci unu capetu, éra astadata era recomandate de insusi imperatulu Leopoldu prin epistola adresata lui Apafi de dato 30. Octobre 1669 sí contrasemnata de duoi ministrii. Acea dómna Sofia nasc. Báthori era patronata asia tare de curtea Vienei mai virtosu de candu se facuse catolica impreuna cu fiulu seu Franciscu Rákoczi, carele persecutá cumplitu pe acatolici. Mich. Apafi respunde imperatului in 17. Dec. 1669 cá cocón'a Sofi'a n'are neci-unu dreptu in pretensiunile sale, prin urmare cá tíer'a nu i le póte implini. (Finea cartei I.)

Cu acestea precurmamu estrasele nóstre d'in istori'a lui Ioanu Bethlen. Istoricii de profesiune voru afla continuarea in tom. II. alu acelei istorii, éra ceilalti lectori inbinandu acestea date istorice comunicate dupa I. Bethlen la cele scóse dupa M. Cserei in an. tr., isi voru face idea chiara destulu despre epoch'a principiloru Apafi si despre cauzele caderei principatului Transilvaniei, éra scopulu nostru principale inca érá acesta. G. Baritiu.

Disertatiunea dlui secretariu ministeriale Lad. Vajda, citita in adunarea gener. din an. 1868.

(Continuare).

Pana ce avemu unu numeru frumosu de barbati, cá si dame si juni de ambe secse vigurosi plini de zelu de a conlucrá spre binele comunu, cari suntu gata a pune tóte interesele private de lature si a face totu ce le stà in putere spre propasirea intelectuala si materiala a natiunei, si pana candu avemu unu poporu care déca se silesce inteligentia (in care are incredere) de a'lu desteptá si insufletí, langa tóta seracia e gata a contribuí spre scopuri salutare, precumu a doveditu de atâtea ori prin fapte, si precumu intre alte se vede si din laudabilulu ecsemplu alu multeloru comune din comitatulu Dobocci, cari mai tóta a daruit obligatiunile de inprumutulu statului pentru scopuri scolastice si precumu se dovedesce si din frumosulu ecsemplu alu tienutului Laposiului, unde inca s'a redicatu una scóla normale: pana atunci nu avemu óre si o multime mare de nepasatori indiferenti, a caroru ánima inghietata de egoismu séu de amortire spirituala n'are neci unu semtiu, neci o interesare pentru binele natiunei? N'avemu óre si de aceia, cari de-si altucumu nu aru fi ómeni periti pentru natiune, dar suntu multu mai lenesi, decâtu se face

baremi unu pasiu pentru binele ei? Nu aflamu óre intre noi si de acei ómeni, cari combatu proiectele si cele mai salutari facute de altulu spre prosperarea natiunei, si le combatu simplu, numai pentrucá invidiéza dela altii meritulu initiativei? Nu suntu óre intre carturarii nostri si atari, cari fara de rea vointia si fara cá se fia nepasatori, ne facu daune mari prin acea dubietate, ori prin prea mica loru credintia; cari spre ecsemplu de e vorb'a de radicarea unei scoli triviale etc. mintenu 'ti incepu cu vaetare, cá „vai bine ar fi dieu acea, dar ómenii nostri suntu indiferenti, poporul e seracu, nu va fi din proiectu nemicu etc.“ si prin multe lamentari de acestea inrecindu insufletirea altor'a si disgustandu câte-odata insusi pre proiectatoriu, casiunu inpedecarea realisarei? Nu e unu tristu adevéru óre, cá de-si — lauda domnului! — frecarile confesiunale nefericite nu mai esista de feliu in o mesura cumu au fostu mai de demultu, ci au incetatu in mare parte, dar totusi nu s'au nimicitu intr'atata, cá se nu semtimu ici si colo daunósele sale efecte si pana in diu'a de astadi? Putemu óre trage la indoiala domniloru si fratiloru, cá cele acumu atinse lucruri triste suntu totu atâtea rane multu séu mai puçinu periculóse? Nu e dreptu óre, cá de amu fi crescuti toti in sentiurile patriotice si natiunale, de amu sci toti obligamentele ce avemu catra acele nume sacre, de amu semti prin acésta si acea, cá avemu de a ne interesá, si dupa potintia a conlucrá pentru binele acelora, avemu a postpune interesele si pasiunile nóstre private pentru binele publicu, si iubindu cu ardóre natiunea nóstra a conlucrá in armonia si solidaritate fratiésca pentru prosperarea si intarirea aceleia, atunci mintenu prin o energia devenindu din o insufletire generala pentru binele comunu, cu indiecite poteri amu incepe a inaintá asia spiritual- cá materialmente? Dar lipsindu-ne in mare parte acestu vehiculu, vedemu cá in locu de o propasire generala de totu multiamitória in privinti'a silintiei nóstre la cultura; ecsemple laudabile mai multu numai sporadice si singuratice potemu dovedi, pana candu ecsemple triste potemu aduce in abundantia.

Pana candu fratii unguri, de confesiunea unitara (cari suntu numai intru unu numeru de 48,000, si cari afara de cinci siése familii domnesci cu posesiuni mai mari, se tienu in cea mai mare parte de poporul de rondu, asia dara nu prea suntu mai avuti cá ai nostri) — dicu — pana candu acesti unguri unitari au fostu in stare a se provedé numai din pung'a loru cu unu gimnasiu superioru, cu trei gimnasia inferióre si cu o multime de scoli satesci bine inzestrate, si pana candu pentru inzestrarea gimnasiului loru superioru din Clusiu cu catedre destule din scopu, cá se nu perda dreptulu de publicitatea acestui institutu, au potutu stringe numai dela membrii acelei confesiuni intru unu tempu scurtu de câteva luni aprópe la 80,000 fr., pana atunci noi unu poporu, care numai in Transilvani'a numeramu mai pana la unu milionu si tsei sute mii de suflete, si cari de amu contribuí numai câte 10 cr. pre anu, asta aru deveni din anu in anu o suma atátu de insemnata, cá amu potea a ne provedea din ea cu totu feliulu de institute si alte miulóce pentru propasirea spirituala si materiala; noi unu poporu asia de numerosu relativaminte amu facutu fórte puçinu; abia amu fostu harnici de a stringe o parchia de mii pentru radicarea unei universitati si scóla agronomica, de-si toti potemu pricepe, cá ne-ar stá tare in interesu a le radicá, si de-si numai o tira de zelu natiunalu si energia mai generala din partea nóstra a inteligintiei amu avea de lipsa cá se o potemu realisá.

Pana candu de o parte vedemu, că unele tîenuturi dau atâtea frumóse dovedí de viua interesare pentru propasire, pana atunci de alta parte vedemu o mare multime de tîenuturi locuite mai numai de romani, unde avemu si inteligintia, cari ne-cumu se amble dupa ecsemplulu braviloru Brasioveni, Naseudeni, Zariadeni radicandu inpreunati cu zelosulu poporu alu acelu tîenuturi gimnasiu spre respandirea culturai natiunale, ci abia potu arata afara de óre-câteva scoli satesci, barem nesce scoli triviale séu normale, cari inca au remasu mare parte de atunci, candu susta regimentulu rom. II. de granitia, séu s'a infintiatu numai prin zelulu unei ori altei comune singuratece; ba unele tîenuturi neci barem scoli triviale nu au si s'au lasatu a se intrece prin unele comune brave precumu e Resinariu, Apoldu, Saliscea etc., de-si despre necesitatea culturai nu potu avea indoiala, si de-si mai cu séma confratii din comitatulu Hunedórei (unele prin acea, că n'au avutu scoli proprie, ci au trebuit se crésca junimea in scoli straine, s'au deslipitu de trupulu natiunei unu asia mare numeru chiaru alu romaniloru nobili mai posesiunati) se potu convinge cu ochii, că ce lipsa aru fi avutu si aru avea de unu gimnasiu barem inferioru. . .

Pana candu fratii unguri cunoscîndu bine folósele asociatiuniloru de lectura, au o multime de atari societati si biblioteci, nu numai in orasie, unde siedu mai indesati, ci inca si in sate romanesci cumu suntu spre ecsemplu M. Bogát si M. Ludas, (unde abia óre cátiva unguri se afla, de unde se ajutorá cu acea, că se insociescu cu inteligintia unгурésca respandita in satele vecine), pana atunci noi abia in 4—5 cetati potemu aratá câte un'a de acestea.

Pana candu o parte a inteligintiei nóstre cu tóta ardórea inbratosiédia si ajutora literatur'a nóstra juna, si vedemu că preotii si dascali seraci prenumera si câte 2—3 foi, pana atunci o parte a inteligintiei nu se arata cu interesare cătra literatur'a romana de feliu, si cunoscu si atari domní romani avuti, cari n'au neci o fóia romanésca.

Marturisescu că a-si mai potea enara órecari de astufeliu de ecsemple doreróse, inse semtiescu, că prea destulu au fostu si cele insirate; vreu dara numai a mai intrebá: că de-si precumu se pare pre romani unu feliu de instinctu bunu 'i retiene cu multu mai multu dela desnatiunalisare, decâtu pre multe alte popóra, totusi óre nu avemu ecsemple si noi, cá unii se deslipescu de trupulu natiunei? In Transilvani'a ce e dreptu asemenea casuri suntu fórte rari, inse nu suntu óre frati dulci cu noi si romanii din Ungari'a? Nu vedemu óre acolo in unele tîenuturi, că in ce intristatória mesura au inceputu a se desnatiunalisá? Nu avemu óre in acelea parti chiaru si câte unu preotu june romanu, care afara de cetirea ecteniiloru, abia mai sciua a vorbí ceva romanesc? si nu amu vediutu óre cu ánima sfasiéta de dorere o parte a romaniloru locuitori ai unui orasiu totu acolo, cari intru atáta despretiuescu limb'a mosiloru si stramosiloru loru, in câtu la aceia neci barem in cas'a santita lui Dumnedieu nu au vrutu se'i mai dea adapostu? Si intrebu, că de aru fi cu cale se vorbescu aici si despre fratii nostri din alte tieri, óre nu a-si fi constrinsu si despre ei a enumerá pre langa multe fapte prea inbucuratória, sí o multime de fapte fórte, fórte triste, deveninde mai tóte din lips'a unei cresceri patriotice natiunale? Nu e dovéda despre acésta, si acea, că patrioticulu poetu s'au semtitu indemnatu a plange pre lir'a sa cu suspine, că

„Limba, tíera vorbe sante la stramosi erá,
Ei aru plange in mormente candu ne-arú ascultá.“

Dar vediendu tóte acestea semne triste, facemu óre totu ce ne sta in potintia, că se crescemu barem pre generatiunea juna in acelu spiritu, in care a fi crescuti multi dintre noi, amu fostu póte impededati chiaru si prin inpregiurarile de atunci?

Amu vediutu mai in susu, că cumu se trudescu fratii unguri, că se dea la junimea loru de amendoue secsele o crescere patriotico-natiunale. Óre nisuiamu si noi cu totii la o crescere in atare directiune? Ba in asta privintia stamu nu puçinu in dereptulu loru. De-si potemu din multe parti priví o viua staruintia spre introducerea unei cresceri natiunali atátu la educarea junimei barbatesci, câtu si la fetitie, totusi avemu pre asta cale multu inca a mai face; apoi 'la noi nu de rare ori vedemu si nisce atari parinti romani, cari nu-si dau mai neci o ostenéla că se invétie pre baeti barem a vorbí bine limb'a loru materna, ci se trudescu a'i invetiá alte limbi, lásandu numai la sórtea cea buna, că se invétie de potu si romanesc, ba avemu parinti de familie si avemu mame si de aceia, cari ei insusi intru atáta ignoréza limb'a materna, in câtu mai totudeauna couersédia, inca si acasa in alte limbi. Dela astufeliu de parinti cumu vomu potea apoi asteptá că se crésca pre pruncii loru in amórea caldurósa cătra natiune, care simtimentu insusi ei nu posedu? Nu e óre imposibilu a inprumutá cineva la altulu, acea, ce elu insusi nu are?

Luandu preste totu, la crescerea filoru, precumu amu amintitu si mai in susu, avemu atentiune cu multu mai mare decâtu la crescerea fiicelu nóstre. Lipsindu-ne in Transilvani'a mai de totu institute mai mari romanesci de fetitie, de aci urmédia, că fetitiile nóstre mai totudeauna suntu crescute in institute de alta natiune, unde potu invetiá câte si mai câte lucruri bune, inse limb'a, istori'a natiunala si ferbinte alipire cătra natiunea romanésca nu voru invetiá ele acolo neci odata.

Resultatele unei astufeliu de cresceri (mai cu séma intr'acele casuri, unde neci parintii nu se prea ostenescu defectele aceleia a le delaturá) suntu fórte neinbucurátore din punctu de vedere natiunalu. Dela una astufeliu de crescere devine, că intre domnisiórele nóstre potemu afla si de acelea, cari nu sciua neci a vorbí bine romanesc, si cari nu sciua ceti si serie bine in limb'a loru materna; de unde apoi de sine se intielege că fiindule mai de indémána o alta limba decâtu cea materna, deci vedi bine că vorbescu si voru vorbí si cá femei cu barbati mai bucurosu in limb'a straina si nu cetescu neci nu scriu romanesc de feliu. Ba de-si de rare ori, totusi poti vedea dintre atari domnitie câte una si de acelea, cari tienendu póte limb'a nóstra prea de prósta de guriti'a loru, afectédia cunóscerea ori carci alte limbi, din cari adeseori abia sciua câteva cuvinte, si in locu se-ti respunda romanesc, te necajescu câte cu unu „mersi“ ori „bon-jour“ (auleo dómne!). — Totu de crescere straine devine si acea, că multe dintre domnisiórele nóstre sciua a jocá jocurile straine fórte bine, din contra cele romanesci le jocá mai multu séu mai puçinu reu. Afli intre ele, pre cari de le rogi că se-ti esecuteze la piano o piesa romanésca nu sciua mai neci una, séu si de sciua numai anevoiá si fara placere destulu de reu o jocu, ba se intempla precumu sciua chiaru din propri'a mea esperiintie că déca o rogi se dica arii romanesci te infrunta că pentru ce faci si din musica cestiuene natiunala? In câtu pentru istori'a natiunei romanesci in acésta asia puçina cunoscintia au unele, că eu in-su-mi amu datu de o domnisióra romana, care spre marea mea

mirare nu au știut nici acea ca cine au fostu Traianu și Gelou? Potemu óre negá, cá pre langa o atare crescere se afla între domnițiile nóstre unele, cari n'au mai nici unu simțiu românesc, nu se intereséza de locu de binele națiunii și nu cetescu barem o fóia románésca? Și ne putemu óre mirá déca devenindu ele muieri nu va jacea nici unu picu la ánim'a loru, cá se crésca pre prunci în iubirea națiunii nóstre? Și óre fi va una minune déca pruncii crescuti prin astufeliu de mama și atare tata despre cari amu pomenitu mai în susu capatandu înca și în școli straine o crescere neromana se voru lepadá de națiune, ori în casulu celu mai bunu de nu se voru deslípí de totu, dar voru deveni nisce nepasatori indiferenti pentru binele națiunii nóstre?

Domniloru și fratiloru! Precumu a-ti binevoitu a audi din cele dise, eu înca cá și dvóstra recunoscú cu o asemenea bucurie sincera, cá din partea fórté multora membri ai națiunii nóstre avemu dovedí prea frumóse și înaltátóre de ánima despre iubirea și insufletirea de binele aceleia și prin acea a patriei și despre propasirea în multe ramuri a culturéi etc., cari suntu totu atátea semne de vigorósa vitalitate; recunoscú și acea, cá avemu unu numeru mare de barbati juni, dame și domniție, acaroru patriotismu și naționalismu și viu'a interesare de binele acelora nu se póte trage în indoiala; dar facia cu acestea ve-amu resuscitatu în memoria și o gramada de fapte intristátórie cá totu atátea înpedecari ale rapedei nóstre întariri și înaintari.

Una națiune relativamente asia de puținú numerósa cá a nóstra, nu are poteri superflue, ci de voiesce rapede înaintandu a se conservá, are lipsa de conlucrarea tuturor membriloru, cáti numera în sinulu seu; deci déca numai o parte 'și implinesce datori'a cátra ea, éra o parte însemnata stá cufundata în noiánu nupasarei prin indiferentismu egoisticu séu prin o amortire sufletésca; rapedeá aventare și întarirea unei atari națiuni e unu lucru imposibilu. Chiaru din acestu punctu de vedere, a-si dori dara, cá acelea rele, ce ne mai bantuescu în asta privintia se le putemu cátu de curându delaturá, se putemu reinviá în toti ai nostri unu simțimentu caldurosu pentru fericirea patriei și națiunii, unu interesu viu pentru binele acelora; un'a silintia comuna și solidaritate pentru înaintarea în cultur'a spirituala și în buna starea materiala; de órece ni este cunoscutu, cá în unu restímpu asia de scurtu, de candu adeca putemu resuflá mai liberi, ne aflandu-ne în stare a repará tóte inapoiérite nóstre seculare — suntemu înca langa tóta propasirea facuta pana acumu, remasi tare îndereptu, și pentruca totu asia de bine ne póte fi cunoscutu și acea, cá tempulu presentu alu civilisatiunii și alu muncéi (acestu seclu, în care omulu cu radiele sórelui zugravesce, prin electricitate conversédia și calatoresce cu puterea aburelui, acestu seclu în care o parte a omenirei propasiesce în civilisatiune cu pasi asia gigantici) nu e asemenabilu cu seclurile trecute; singuru acea, cá ni-amu conservatu individualitatea nóstra naționala în acelea secluri, în sine nu e înca unu talismanu de asigurare, cá adeca cu midiolócele vechie ne vomu putea sustie-ne și în viitoriu; și cá acumu acele popóra, cari nu se îngrijescu de conservarea individualitatii naționale și nu se sílescu cu tóta repediunea de a se apropiá de cultur'a popóreloru celoru mari și adevératu civilisate; voru peri, absorbanduse și contopinduse în alte popóra mai mari, mai vengióse și civilisate.

Deci, dupace (precumu m'amu nisuitu a dovedí) genera-

lisarea silintiei între toti membri națiunii nóstre de a conlucrú spre binele ei, se póte efectúá numai prin o crescere patriotico-naționala a junimei de amendoue secsele și dupace déca ni-arú lipsi vehicululu celu mai nepretiuibilu alu insufletirei, isvorande din o astufeliu de crescere naționala, o grabnica aventare nici pre calea culturéi nu e de speratu; nu potú întrelasá a ve trage a-tentiunea la acea, cá spre a pune unu fundamentu solidu spre rapede înaintare și conservarea individualitatéi nóstre naționale, se nisuiemu cu tóte potérite a dá tenerimei nóstre de amendoue secsele o crescere naționala în spiritu patrioticu și naționalu, fara inse a cadea în acea eróre, de a înplantá în ei ura și dusmania pentru totu, ce se tiene de alta națiune. Ér în cátu în specie pentru secsulu frumosu (acaroru întrelasare a crescerei naționale ni-arú fi fórté daunósa) ve tragu a-tentiunea la acea împregiurare cunoscuta, cá în tóta Transilvani'a (afara de trei patru școli mai mici de fetitíe, sustarea carora o putemu multiami reuniunei femeiloru nóstre prea onorabile) n'avemu institúte mai mari pentru fetitíe, și ve provocu se ve dati tempu a ve interesá și de acea cestiune, cá cumu s'ar potea, buna-óra prin bani adunati prin colecte séu pre calea asociarei etc. delaturá acestu defectu mare cátu mai de graba?

În fine, cá se delaturamu barem în parte înpedecarile rapedei înaintari a nóstre, și cá se putemu propasi cu ceva mai iute, și pana atunci, pana ce ne vomu putea bucurá de rezultatele multiamitórie ale creșcerii patriotico-naționale a tótei generatiunii june; din acestu scopu recomandu éra, cá pre langa alte midiolóce de reinviare folosite pana acuma, se binevoiesca prea on. asociatiune a pune în lucrare și acele midiolóce de îndem-nare la fapte salutare pentru binele națiunii, cari amu avutu onóre a le proiectá în partea I. a acestei disertatiuni modeste, și din acelu scopu, cá se avemu și pentru secsulu frumosu alu nostru cu unu midiolocu mai multu, spre cunóscerea a istoriei nóstra și spre înaltierea simțiuului seu patrioticu și naționalu, me încumetu a propune, cá prea onor. adunare generala se binevoiesca a se îngrijí prin escrierea unui premiu, cá cátu de de-graba se se compuna o carte de lectura istorica pentru secsulu frumosu, în care se fia cuprinse întrú unu stilu placutu atragátoriu și insufletitoriu episodele cele mai frumóse și maretie din istori'a strabuniloru nostri romani și mai cu séma a istoriei nóstre proprie, și care se fia prevediuta cu portretele celoru mai vestiti și celoru mai de caracteru strabune și strabuni ai nostri și cu tablouri bine efectuate, cari se infaciosiedie momentele cele mai glorióse ale acelei istorii.

(Va urma.)

Dictionariulu

UNGURESCU-ROMANESCU

compusu de Georgie Baritiu, Brasiovu 1869, formatu 8° mare, 41 cóle, se afla depusu spre vendiare la librariile din Brasiovu, Sibiiu, Clusiu, Lugosiu, Temisiór'a, cu pretiulu originale ficu 3 fr. 70 cr. leg. tíepenu cu piele, și 3 fr. 20 cr. v. a. legatu usioru. Anume pentru comitate sunt depuse în Clusiu la librariile dloru I. Stein și Lad. Demjén. În Sibiiu la librari'a S. Filtsch.